

Research Article

***The Effect of Personality File on Crime Prevention in the Legal Systems
of Iran and France***

Maryam Soleymani¹, Naghmeh Farhood^{*2}, Seyed Bassem Mavalizadeh³

Received: 2022/10/07 Accepted: 2022/12/19

Abstract

The personality file is an important issue that has been considered in the regulations of many countries due to the prevention of crime and the individualization of punishment. The importance of forming a personality file is also evident in domestic laws, and in the case of dealing with juvenile crimes, the formation of this file is considered essential due to the greater sensitivity of the proceedings of this age group. In this study, which was prepared and compiled using a descriptive-analytical method, the purpose is to focus the study on the effect of information obtained from the personality file in the process of crime prevention, and this issue has been studied in Iranian and French criminal law. The results indicate that accurate identification of personality is effective in situational and social prevention and decisions taken to prevent crime. In both French and Iranian law, prevention based on personality structure has been considered in an individual-centered and growth-oriented manner. Therefore, it can be said that by establishing a personality file for criminals, the number of times of crime, the causes of recidivism, the determined punishments, and the effect of the punishments are examined. Its most fundamental result is the socialization of criminals after serving their sentence. If such a measure is taken, the prisoner becomes socialized after his release and is less likely to return to the cycle of crime. Therefore, establishing a personality file in order to rehabilitate criminals and prevent recidivism is considered one of the justifiable requirements for achieving fair trial, considering which it is possible to understand the causes of committing a crime and prevent the perpetrator from recidivism in the future.

Keywords: Criminal policy, environmental law, environmental crimes, principles and rules of common law, rules of jurisprudence, United States law, Iranian law.

¹ - PhD student, Department of Criminal Law and Criminology, Khuzestan Science and Research Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran. / PhD student, Department of Criminal Law and Criminology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

² - Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Andimeshk Branch, Islamic Azad University, Andimeshk, Iran. (Corresponding author)

³ - Assistant Professor, Department of Law, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

مقاله پژوهشی

تأثیر پرونده شخصیت در پیشگیری از جرم در نظام حقوقی ایران و فرانسه مریم سلیمانی^۱، نغمه فرهود^۲، سیدباسم موالی زاده^۳

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بررسی تأثیر پرونده شخصیت در پیشگیری از جرم در نظام حقوقی ایران و فرانسه است. پرونده شخصیت از موضوعات مهمی است که در مقررات بسیاری از کشورها به واسطه پیشگیری از جرم و فردی کردن مجازات موردتوجه قرار گرفته است. اهمیت تشکیل پرونده شخصیت در قوانین داخلی نیز به چشم می‌خورد و در موضوع رسیدگی به جرائم اطفال به واسطه حساسیت بیشتر دادرسی این گروه سنی، تشکیل این پرونده ضروری محسوب شده است. در این پژوهش که به روش توصیفی تحلیلی تهیه و تدوین شده است، مقصود، تمرکز مطالعه بر روی تأثیر اطلاعات حاصل از پرونده شخصیت در فرایند پیشگیری از جرم است و این موضوع در حقوق کیفری ایران و فرانسه مورد مطالعه قرار گرفته است. نتایج حاکی از آن است که شناخت دقیق شخصیت، در پیشگیری وضعی و اجتماعی و تصمیماتی که برای پیشگیری از جرم در نظر گرفته می‌شود مؤثر است، هم در حقوق فرانسه و هم در حقوق ایران پیشگیری بر اساس ساختار شخصیت در قالب فردمحور و رشد مدار صورت موردتوجه قرار گرفته است، بنابراین می‌توان گفت، با تشکیل پرونده شخصیت برای بزهکاران، تعداد دفعات جرم، علل ارتکاب جرم مجدد، مجازات‌های تعیین شده و تأثیر مجازات‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد و بنیادی‌ترین نتیجه‌ی آن، جامعه‌پذیر کردن بزهکاران بعد از تحمل کیفر است و اگر چنین اقدامی صورت گیرد، زندانی پس از آزادی، جامعه‌پذیر شده و کمتر به چرخه بزهکاری بازمی‌گردد. بنابراین تشکیل پرونده شخصیت در راستای بازپروری مجرمان و پیشگیری از تکرار جرم را یکی از لوازم تحقق دادرسی عادلانه قابل توجیه می‌دانند که با توجه به آن، می‌شود به علل ارتکاب جرم پی برد و از تکرار جرم توسط مرتکب در آینده جلوگیری کرد. روش تحقیق پژوهش حاضر از نوع تحقیقات تحلیلی و توصیفی است و تلاش خواهد شد به مطالب و دانش موجود افزوده شود و با توجه به اینکه مباحث حاضر می‌تواند مورد بهره‌برداری قرار گیرد، تحقیقی کاربردی است. روش گردآوری اطلاعات پژوهش حاضر به صورت کتابخانه‌ای است.

واژگان کلیدی: پرونده شخصیت، پیشگیری، جرم، نظام حقوقی، ایران، فرانسه.

^۱ - دانشجوی دکتری، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، پردیس علوم و تحقیقات خوزستان، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران. / دانشجوی دکتری، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

^۲ - استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد اندیمشک، دانشگاه آزاد اسلامی، اندیمشک، ایران. (نویسنده مسئول)

^۳ - استادیار، گروه حقوق، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

مقدمه

امروزه باهدف پی بردن به زوایای شخصیت متهم یا مجرم و در نتیجه فردی کردن تصمیم‌های قضایی، در کنار پرونده قضایی، پرونده شناسایی شخصیت نیز مورد بررسی قرار گرفته است؛ که از ضروریات یک دادرسی کیفری عادلانه به شمار می‌رود. پرونده شخصیت به ما کمک می‌کند که با توجه به شخصیت و شرایط فیزیکی و اجتماعی و عواملی که مؤثر بر شخصیت و منش فرد مرتکب بوده، مورد سنجش قرار بگیرد و بر مبنای آن اقدام به صدور رأی با توجه به عامل تأثیر مجازات بر مرتکب شود (سهرابی، ۱۳۹۲: ۲). در کشورهای مختلف و سیستم‌های حقوقی گوناگون تشکیل پرونده شخصیت به‌طور صریح از سوی قانون‌گذار پیش‌بینی شده و الزامی گردیده است (ابراهیمی، ۱۳۹۰)، به نحوی که در صورت فقدان پرونده شخصیت، تحقیقات ناقص تلقی می‌شود؛ اما اصولاً پیش‌بینی تشکیل پرونده شخصیت را به نحو کامل باید به قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه نسبت داد.

در حقوق فرانسه، قاضی پرونده برای تعیین مجازات، به اهمیت بی‌نظمی اجتماعی ناشی از جرم، شدت تقصیر متهم و شخصیت او توجه می‌کند تا مجازاتی که تعیین می‌کند بتواند به ورود مجدد وی به جامعه با بهترین شرایط کمک کند.

در همین راستا ماده ۲۴-۱۳۲ ق.م فرانسه مقرر می‌دارد: «در حدودی که قانون تعیین کرده دادگاه مجازات‌ها و رژیم اجرای آن‌ها را با توجه به کیفیات جرم و شخصیت مرتکب تعیین می‌کند».

در نظام حقوقی ایران هم پیش‌بینی شده اما نه به‌صورت جامع و مانع. در نظام کیفری فرانسوی پرونده شخصیت و به‌طور کلی توجه به بزه کار، در مقایسه با حقوق کیفری ایران از جایگاه رفیعی برخوردار است.

لذا با توجه به موارد فوق که در قوانین مدنی فرانسه در خصوص پرونده شخصیت ذکر شد شناسایی این پرونده در قوانین جزایی آن نیز نمود دارد، به‌عنوان مثال در قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه مصوب ۱۹۵۸ به‌موجب بندهای ۷ ماده ۸۱ تحقیق و تشکیل پرونده شخصیت در مورد متهم در خصوص جرائم از درجه جنایی اجباری و در مورد جرائم از درجه جنحه‌ای اختیاری اعلام شده است. لذا وقتی می‌گوییم اجباری یعنی قانون‌گذار برای آن ضمانت اجرا گذاشته و قاضی در مرحله تحقیقات و رسیدگی می‌بایست به این مهم بپردازد و بنا به صراحت قانون در جرائم جنایی تشکیل پرونده شخصیت و اعلام نظریات کارشناسان متعدد در خصوص حالات و رفتار و علل جرم ارتكابی را در رسیدگی و نهایتاً مجازات تعیین شده دخیل نماید.

حال آنکه در حقوق ایران باوجود اینکه در موارد عدیده‌ای بررسی و تحقیق پیرامون ابعاد شخصیت متهم یا مجرم توسط شخص قاضی (دادسرا یا دادگاه حسب مورد) آن‌هم ضمن پرونده قضایی پیش‌بینی شده است، اما از آنجایی که مطابق بند «ج» ماده ۲۷۹ یکی از موارد ذکر شده در کیفرخواست خلاصه پرونده شخصیت است و مطابق ماده ۲۰۳ تشکیل پرونده شخصیت در مرحله تحقیقات توسط بازپرس و در جرائم خاص الزامی است، اما کاملاً به این امر پرداخته نمی‌شود و بیشتر در مرحله اجرای مجازات حبس به‌منظور شناسایی شخصیت زندانیان جهت طبقه‌بندی آن‌ها تشکیل پرونده شناسایی شخصیت پیش‌بینی شده است.

با این تفاسیر، سؤال اصلی در این نوشتار این است که در حقوق ایران و فرانسه، اطلاعات حاصل از پرونده شخصیت چه تأثیری در پیشگیری از جرم ایفا می‌کند؟ ضرورت پرونده شخصیت در نظام حقوقی کیفری ایران و فرانسه چیست؟ روش تحقیق پژوهش حاضر از نوع تحقیقات تحلیلی و توصیفی است و تلاش خواهد شد به مطالب و دانش موجود افزوده شود و با توجه به اینکه مباحث حاضر می‌تواند مورد بهره‌برداری قرار گیرد، تحقیقی کاربردی است. روش گردآوری اطلاعات پژوهش حاضر به‌صورت کتابخانه‌ای است.

۱. پیشینه پژوهش:

امینی خانه برقی و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان «جایگاه پرونده شخصیت مجرم و نقش آن در کشف جرم» نشان می‌دهند؛ اطلاعات مندرج در پرونده شخصیت می‌تواند به مقامات انتظامی و قضایی درباره شناخت وضعیت روحی و اخلاقی متهم و هدایت صحیح بازجویی و به دست آوردن اطلاعات موردنیاز در راستای کشف جرم کمک نماید.

۶۰۰

مبانی فقهی حقوق اسلامی

اسماعیلی (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «تشکیل پرونده شخصیت در قانون آیین دادرسی کیفری از منظر کرامت انسانی در حقوق بشر» تشکیل پرونده‌ی شخصیت، در فردی کردن مجازات‌ها را از اهمیت بسزایی برخوردار می‌داند.

فارسی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «تحلیل کیفرشناختی پرونده شخصیت از تئوری تا عمل در حقوق کیفری ایران» به این نتیجه رسیده است که: بین تئوری (قانون) تا عمل (اجرا) شکاف وجود دارد و در بومی کردن آن دستگاه عدالت کیفری با چالش مواجه شده است.

سلامی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی فقهی و حقوقی پرونده شخصیت» به این نتیجه رسیده است که، با توجه به اینکه در نظام کیفری اسلام به تکریم افراد و شخصیت آن‌ها تأکید شده و گرفتن تصمیم قضایی و حکم‌های مجازات بر اساس ویژگی‌های شخصیت مجرمین جایز شمرده شده است.

عاملی و ایروانیان (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان «ضرورت تشکیل پرونده شخصیت در دادرسی اطفال و نوجوانان بزهکار در حقوق ایران و آمریکا» به بررسی لزوم تشکیل پرونده شخصیت در مورد اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی و قضایی ایران و آمریکا با تأکید بر ایالت کالیفرنیا پرداخته‌اند.

وطنی و همکاران (۱۳۹۸) پژوهشی با عنوان «آسیب‌شناسی تحقق اهداف اصلاحی - درمانی بزه‌کاران از طریق پرونده شخصیت در فرایند دادرسی کیفری» به نگارش درآورده‌اند.

سبزه علی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «آثار پرونده شخصیت در حقوق کیفری ایران» به بررسی شخصیت بزهکار و شناخت شرایطی که منجر به ارتکاب جرم می‌شود، پرداخته است.

کاملیا میهایلا^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «مفهوم جدید حقوق شخصیت در حقوق رومانی و فرانسه»^۲ چنین می‌نویسد: پرونده شخصیت حقوق ذاتی فرد است که فرد را با حقیقت خود روبرو می‌سازد.

تونی، میلز؛ جرمی. اف کرومر^۳ (۲۰۰۴) در پژوهش خود نشان داد که پرونده شخصیت شناخت شخصیت جنایی را تسهیل می‌کند.

ریچارد هرینگتون (۲۰۰۳) در پژوهش خود^۴ از زمینه پیشگیری از شخصیت ضداجتماعی در رابطه با برنامه تحقیقاتی که از تأمین سلامت روان حمایت می‌کند.

هوساک. لادیسلاو و همکاران^۱ (۲۰۰۴) در کتاب شخصیت جنایتکار، نمایه‌ای برای تغییر شخصیت جنایی شرح مفصلی از تفکر و الگوهای عمل جنایی ارائه می‌دهد.

^۱ .Camelia Mihăilă

^۲ .New Concept of Personality Rights in Romanian and French Law

^۳ .Toni, Mills. Jeremy. F, Kroner. Dray. L.C, The Validity of theBar - on emotional intelligence quotient

in an offender population -personality and Individual Differences,Science Direct Canada, 2004

Harrington, Richard,The Scope for prevention antisocial personalitydisorder by intervening in ^۴.

adolescence, Report from the Nationalprogramme on forensic Mental Health R&D Seminar PreventingPersonality Disorder by intervening on adolescence held in Manchester,2003

همان طور که مشاهده می شود تحقیقات انجام شده در ارتباط با تشکیل پرونده شخصیت هستند و کمتر پژوهشی به تأثیر آن در پیگیری از جرم پرداخته است؛ همچنین مقایسه تطبیقی در این زمینه بین نظام حقوقی ایران و فرانسه نیز از نوآوری های دیگر موضوع پژوهش محسوب می شود.

۲. مبانی مفهومی:

۳-۱. پرونده شخصیت

شخصیت^۲ در لغت به معنای شرافت، بزرگی، رفعت، مرتبه و درجه است (دهخدا، ۱۳۸۵: ۷۹۷). والتر میشل^۳ در تعریف شخصیت می گوید: «الگوهای مشخص رفتار اعم از اندیشه ها و هیجان ها است که سازگاری هر فرد را در برابر محیط زندگی اش مشخص می کند» (احمدی، ۱۳۹۵: ۱۱).

شخصیت در ترمینولوژی حقوق، واژه ای است که از «شخص» انتزاع شده و در علم حقوق دو معنا دارد؛ اول موضوع حق و تکلیف واقع شدن انسان و غیر انسان مانند شرکت های تجاری؛ دوم، عنوان انتزاعی برای مجموعه امور راجع به ذات انسان از نظر حمایت قانون از آن ها در این معنی است که اصطلاح «حقوق شخصیت» را به کار می برند (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۸: ۲۲۵۱). در این راستا تشکیل پرونده شخصیت یکی از دستاوردهای جرم شناسی نوین در حقوق کیفری است که به باز اجتماعی شدن مجرم کمک می کند.

پرونده شخصیت به پرونده ای اطلاق می شود که در کنار پرونده کیفری تشکیل و مشتمل بر اطلاعاتی از وضعیت عمومی و خاص مجرم مانند شرایط روانی، خانوادگی، تحصیلی و اجتماعی است و در آن جنبه های انسانی و اجتماعی جرم بامطالعه گذشته خانوادگی، تحصیلی، حرفه ای، روانی، فیزیولوژی و نیز انگیزه ارتکاب جرم و به طور کلی حالت عمومی بزه کار بررسی می شود.

پرونده شخصیت عبارت است از پرونده ای متضمن اطلاعاتی در رابطه با عوامل فردی و محیطی، ویژگی های فردی، شرایط و سوابق اجتماعی و خانوادگی متهم یا مجرم که جهت مطالعه قاضی یا افراد ذی سمت دیگر در اختیار آنان قرار می گیرد. بنابراین، در پرونده شخصیت، مواردی چون عوامل فیزیکی، روانی، اجتماعی و غیره و چگونگی ارتکاب اعمال مجرمانه مورد بررسی قرار می گیرد که در نتیجه، تعامل و همکاری روان پزشکان، روان شناسان، روانکاوان، جرم شناسان، جامعه شناسان کیفری و پزشک عمومی را می طلبد. در مجموع برای اینکه قاضی بتواند خصوصیات جرم و مجرم را در رأی خود لحاظ کند، مکلف است پرونده شخصیت تشکیل دهد و بر اساس نتایج به دست آمده بهترین واکنش ممکن را اتخاذ نماید (نجفی توانا، ۱۳۸۲: ۱۶۰).

۳-۲. پیشگیری

^۱. Hosak. Ladislav, Preiss. Mark, Halir. Martin, Cermakova. Eva, Csemy. Ladislav, Temperament and character inventory personality profile in methamphetamine abuser: a Controlled study, European Psychiatry, 2004.
^۲. personality
^۳. Walter Michel

پیشگیری^۱ در لغت به معنای جلوگیری، دفع و جلوگیری از وقوع جرم می‌باشد (معین، ۱۳۸۲: ۱۰۳). این واژه در فرهنگ لغت انگلیسی «رندم هوس»^۲، مانع شدن از اینکه چیزی رخ دهد، معنا گردیده است. مرکز بین‌المللی پیشگیری از جرائم در تعریف این واژه عنوان می‌دارد: «هر عملی که باعث کاهش بزهکاری، خشونت، ناامنی از طریق مشخص کردن و حل کردن عوامل ایجادکننده این مشکلات به روش علمی شود؛ پیشگیری از جرائم است».

۶۰۲

مبانی فقهی حقوق اسلامی

ریموند گسن^۳ (۲۰۰۰) معتقد است که مراد از پیشگیری هر فعالیت سیاست جنایی^۴ است که غرض انحصاری و غیر کلی آن، تحدید حدود امکان پیش آمد مجموعه اعمال جنایی از راه غیرممکن الوقوع ساختن یا دشوار نمودن یا احتمال آن را پایین آوردن است، بدون آنکه به تهدید کیفر یا اجرای آن متوسل شوند. به دیگر سخن، هر رویه‌ای که اعمال شود و نتیجه آن نشان دهد که از نرخ بزهکاری کاسته شده، آن رویه را می‌توان پیشگیری دانست.

مطابق مفهوم موسع، انجام هر اقدامی که علیه جرم بوده و آن را کاهش دهد، پیشگیری محسوب می‌شود. بر اساس این برداشت انواع تدابیر کیفری و غیر کیفری چه مربوط به قبل و چه مربوط به بعد از وقوع جرم، پیشگیری محسوب می‌شوند. به همین دلیل در این تعبیر، حتی تعقیب و دستگیری بزهکاران، اعمال مجازات یا تعلیق اجرای آن، الزام آنان به جبران خسارت مجنی علیه و فردی کردن مجازات توسط قاضی نیز، پیشگیری به شمار می‌آیند. لذا این مفهوم طیف وسیعی از اقدامات کیفری و غیر کیفری را در برمی‌گیرد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۳: ۷۳۷).

اما در مفهوم مضیق؛ پیشگیری به مجموعه وسایل و ابزارهایی اطلاق می‌شود که جامعه برای مهار بهتر بزهکاری از طریق حذف یا محدود کردن عوامل جرم‌زا یا از طریق اعمال مدیریت مناسب نسبت به عوامل محیط فیزیکی و محیط اجتماعی موجد فرصت‌های جرم، مورد استفاده قرار می‌دهد. به عبارتی دیگر در این رویکرد پیشگیری از کیفر جدا شده است و صرفاً ناظر به تدابیر و اقدامات غیر قهرآمیز است.

پیشگیری از جرم معمولاً از طریق اجرای قانون و مجازات‌ها، کاهش فرصت‌های ارتکاب جرم و برنامه‌های توسعه اجتماعی انجام می‌گیرد (ابراهیمی، ۱۳۹۰: ۳۸). اجرای قانون و اقدامات تنبیهی تلاش دارد تا فرصت‌های افراد برای ارتکاب جرم را محدود کند که از طریق آموزش مؤثر و تنبیه مجرمین می‌تواند انجام شود. کاهش فرصت به معنای تدبیر امنیتی برای حمایت از اموال و اشخاص در برابر جرم است که می‌تواند شامل اقداماتی طراحی محیطی شود. برای مثال پلیس و برنامه‌ریزان شهری می‌توانند از طریق اصلاح سیستم ایاب و ذهاب و تعیین محل مدارس از وقوع جرم پیشگیری کنند. اقدامات مؤثر توسعه معمولاً اقداماتی است که به‌سوی گروه‌های در معرض خطری هدف‌گیری دارند که نه فقط به لحاظ اقتصادی - اجتماعی آسیب‌دیده‌اند بلکه همچنین شامل آن‌هایی می‌شود که درگیر مسائل محلی، مدرسه و خانواده می‌باشند.

۳. تاریخچه پرونده شخصیت

۱. prevention

۲. Random hous

۳. Raymond Gessen

۴. politique criminelle

تشکیل پرونده شخصیت به مفهوم امروزی، ازجمله ابتکارات مهم قرن بیستم می‌باشد، در نیمه دوم قرن بیستم، تشکیل پرونده شخصیت و ضرورت شناسایی شخصیت مجرم موردتوجه قرار گرفت، به‌نحوی که در اغلب کنفرانس‌های بین‌المللی مربوط به حقوق جزا، یکی از محورهای مهم، تشکیل پرونده شخصیت بود (افراسیابی، ۱۳۷۷: ۱۹۷). با وصف جریان‌های قانون‌گذاری فوق و تحولات به وجود آمده در نیمه دوم قرن بیستم، باید خاطرنشان ساخت بنیانگذاران مکتب تحقیقی به‌ویژه اندیشمندان و مصلحانی نظیر لومبرزو و آنریکوفری، نخستین کسانی بودند که بررسی وضع اجتماعی مجرمان و افراد خطرناک را مورد تأکید قرار داده و عقیده داشتند که طرز زندگی افراد، وضع محیط خانوادگی و اجتماعی (محیط تحصیلی، محیط کار، مسکن، محیط تفریح و دوستان و همسایه‌ها) و انگیزه ارتکاب جرم باید موردتحقیق و پژوهش قرار گیرد. تحت تأثیر افکار و عقاید مؤسسين مکتب تحقیقی، تدابیر بی‌مانند آزمون پزشکی و روان‌پزشکی متداول گردید و در کنگره‌های بین‌المللی حقوق جزا و علم زندان‌ها نیز تأکید شد که کیفر باید متناسب باشخصیت و حالت خطرناک بزهکار بوده و اصل فردی کردن مجازات‌ها در قوانین کیفری پذیرفته شود (عباچی، ۱۳۸۸: ۱۱۹). در حقیقت، بزرگ‌ترین انتقاد مکتب تحقیقی به مکاتب پیشین، این بود که بیشتر دقت و مساعی خود را مبذول جرم ارتكابی می‌کنند و مطالعه شخصیت مجرم را در درجه دوم اهمیت قرار می‌دهند، در صورتی که اهمیت عمل ارتكابی فقط از این جهت است که شخص خطرناکی را به جامعه معرفی می‌نماید. پیروان این مکتب بر این باور بودند که قضات به‌جای این که از روی جرم به عمق شخصیت مجرم نفوذ پیدا نمایند، تمام جهد خود را معطوف عمل ارتكابی و تطبیق آن با ماده قانونی می‌نمایند.

اگرچه ایده و تفکر جمع‌آوری اطلاعات از ویژگی فردی و اجتماعی بزهکار، فرایند طبیعی رشد علوم جنایی بوده و اندیشمندان مکاتب مختلف از مدافعین آن می‌باشند، نظر برخی از حقوقدانان، تشکیل پرونده شخصیت به شکل فعلی، اولین بار توسط شخصی به نام دکتر هیلی در شهر شیکاگوی ایالات متحده ابداع و به‌تدریج در اکثر ممالک دنیا مورد تاسی قرار گرفت. این استاد آمریکایی، انسیتیوی روانکاوی دادگاه اطفال را ایجاد و در آن، تحقیقات همه‌جانبه را بر روی اطفال بزهکار انجام داد، موفقیت این روش باعث گردید که بعدها تشکیل پرونده شخصیت در مورد بزهکاران بزرگ‌سال نیز متداول گردد.

در کنار تمامی تلاش‌های انجام‌گرفته، باید به اقدامات و کوشش‌های بنیان‌گذاران مکتب دفاع اجتماعی یعنی گراماتیکای ایتالیایی و مارک آنسل فرانسوی اشاره نمود. مکتب مزبور برای تعیین شخصیت مجرم و رفتاری که باید با او بشود، آزمایش‌های دقیق پزشکی و روانی را توصیه می‌کند و عقیده دارد که قاضی جزایی باید آزادی عمل زیادی داشته باشد تا برحسب شخصیت بزهکار، او را مشمول عفو، تعلیق مجازات و یا آزادی مشروط قرار دهد و یا در حین اجرای محکومیت بتواند او را از مقررات خاصی مثل استفاده از زندان‌های نیمه‌باز و باز بهره‌مند سازد. طرفداران این مکتب معتقدند که اقدامات و دفاع اجتماعی جدید باید با توجه به شخصیت بزهکار، جانشین تلفیق مجازات‌ها و اقدامات تأمینی گردد.

بعد از جنگ جهانی اول، بلژیک به تشویق شخصی به نام دکتر ورواک آزمایشگاه‌های انسان‌شناسی جنایی را در زندان‌ها ایجاد کرد و در فرانسه نیز شورای عالی بهداشت جهانی، ایجاد مؤسسات وابسته به زندان را پیشنهاد کرد و انگهی در این زمینه، فرانسه با ایجاد مرکز ملی هویت، به بررسی شخصیت زندانیان طویل‌المدت پرداخت. قوانین اکثر کشورهای جهان از اوایل قرن بیستم به‌ویژه پس از جنگ جهانی دوم حتی در کشورهای سوسیالیستی، ضرورت تنظیم چنین پرونده‌ای را پیش‌بینی نموده‌اند، قانون سال ۱۹۴۷ ایالت

میشیگان و قوانین ۱۹۴۹ ایالت کلرادو آمریکا و قانون جزای ۱۹۵۱ بلغارستان و قانون جزای یوگسلاوی را می‌توان به‌عنوان مثال نام برد.

قانون‌گذار فرانسه نیز در سال ۱۹۸۵، اصلاح آیین دادرسی کیفری را در دستور کار خود قرارداد و در ماده ۸۱ آن قانون به بازپرس اجازه داد که در جرائم جنایی هر عملی را که به نظر او برای کشف حقیقت ضروری به نظر می‌رسد، انجام دهد، به‌موجب این ماده تشکیل پرونده شخصیت در پرونده‌های کیفری الزامی گردید (پرادل، ۱۳۹۳: ۱۱۵).

مبانی قضی حقوق اسلامی

بعدها در فرانسه معاینه و مطالعه متهم در جرائم جنحه‌ای اختیاری و در جرائم جنایی اجباری است و در عمل، در اکثر نظام‌های حقوقی فعلی، این آزمایش در مورد اطفال و نوجوانان بزه‌کار متداول است، این ابتکار که می‌توان آن را سیاست جنایی کاربردی نام نهاد و مستقیماً از مواضع جنبش دفاع اجتماعی نشأت می‌گیرد، به‌نوبه خود، دو مسئله را مطرح می‌کند، نخست آنکه توسط چه کسی و چگونه این آزمایش باید به عمل آید، مسئله دوم این است که آزمایش علمی شخصیت در کدام‌یک از مراحل دادرسی باید انجام شود و چگونه باید قاضی را از نتایج آن مطلع ساخت.

لازم به ذکر است یکی از روش‌های شکل دادن به پرونده‌ی شخصیت مصاحبه است. نظام‌های عدالت کیفری کشورها هریک محدودیت‌هایی برای مصاحبه و مصاحبه‌کننده در نظر گرفته‌اند. به‌عنوان مثال دادگاه عالی فرانسه در سال ۲۰۱۶ دستور داد که به‌هیچ‌عنوان در حین مصاحبه^۱ صحبتی از جرم ارتكابی فرد به میان نیاید و در این فرایند تنها امری که اهمیت دارد ارزیابی شخص و زندگی اوست و هر آنچه نوشته می‌شود باید درنهایت بی‌طرفی باشد (APCARS l'enquête sociale, 2018) این مهم در ماده ۱۶ دستورالعمل ماده ۸۱^۲ قانون آئین دادرسی کیفری این کشور اصلاحی ۲۰۰۷ مورد تأکید قرار گرفته است. این ماده ضمن توضیح پرونده شخصیت مقرر می‌دارد، هیچ‌گونه برداشت شخصی یا غیره نسبت به موضوع پرونده کیفری و جرم ارتكابی نباید در پرونده شخصیت باشد چراکه هدف از تشکیل این پرونده اثبات گناهکاری فرد نیست.

۴. اهمیت و ضرورت پرونده شخصیت از منظر جرم‌شناسی

^۱ l'entretien .

^۲ . Article D16 :Modifié par Décret n°2007-699 du 3 mai 2007 - art. 13 JORF 5 mai 2007

L'enquête sur la personnalité des personnes mises en examen ainsi que sur leur situation matérielle, familiale ou sociale prévue à l'article 81, alinéa 6, du code de procédure pénale et les examens, notamment médical et médico-psychologique, mentionnés à l'alinéa 7 dudit article, constituent le dossier de personnalité de la personne mise en examen.

Ce dossier a pour objet de fournir à l'autorité judiciaire, sous une forme objective et sans en tirer de conclusion touchant à l'affaire en cours, des éléments d'appréciation sur le mode de vie passé et présent de la personne mise en examen.

Il ne saurait avoir pour but la recherche des preuves de la culpabilité.

مکتب تحقیقی اندیشه لزوم توجه به شخصیت «بزهکار» را به همراه توجه به «بزه» مطرح نمود. در این مکتب، نظر علمای حقوق کیفری بر آن بود که تعیین واکنش یا ضمانت اجرای مقرر در قبال جرم، ضمن زوال خصوصیت سزادهی از آن، باید با توجه به شخصیت بزهکار و حالت خطرناکی او تعیین گردد. تأکید بر شخصیت بزهکار و پافشاری بر این که هر بزهکار به لحاظ شخصیتی که دارد، می‌بایست تحت رژیم کیفری خاصی قرار داده شود، علمای حقوق کیفری را به این سمت کشاند که باید در تعیین مجازات‌ها یا اقدامات تأمینی «اصل فردی کردن» مجازات‌ها رعایت گردد (بولک، ۱۳۸۷: ۴۵).

مطالعه‌های مربوط به عوامل زیستی، روانی و اجتماعی، پس از آنکه در مرحله اجرای احکام کیفری به‌عنوان اصول کار زندان‌ها درآمد، راه خود را در قلمرو قضایی شروع کرد. طرفداران این نظریه معتقدند که بازداشتگاه‌های موقت باید آن‌چنان مجهز باشد که بتوان قبل از دادرسی متهم او را دقیقاً معاینه کرد. قاضی نیز باید پیش از محاکمه، اطلاعات کافی از شخصیت متهم در دست داشته باشد (بابایی، ۱۳۸۴: ۱۷۵). تقاضای ورواک مبنی بر معاینه زیستی و روانی بازداشتی‌های موقت همانند دیگر محکومان به‌اتفاق آراء پذیرفته شد. بر اساس همین ایده، در زندان‌های بلژیک بخش روان‌پزشکی برای تشخیص وجود بیماری‌های دماغی، کمی هوش و اختلال منش متهمان قبل از محاکمه آن‌ها تأسیس شد (بابایی، ۱۳۹۰: ۱۶۱). سازمان ملل متحد در سال ۱۹۵۱ میلادی، مجمع اروپایی بروکسل را تشکیل و پس از بررسی کامل، به دولت‌های عضو سازمان ملل سفارش کرد که آزمایش پزشکی روان‌شناسی و اجتماعی متهمان را در قوانین خود بگنجانند. در جریان برگزاری یک گردهمایی بین‌المللی در سال ۱۹۵۸ میلادی در رم، دی تولیو بر اصول زیر تأکید نمود:

۱- مطالعه فرد بزهکار و رفتار او از کلیه جوانب با استفاده از یک معاینه پزشکی - روان‌شناسی و اجتماعی چندبعدی

۲- ارزیابی شخصیت بزهکار و حالت خطرناکش

۳- تنظیم احتمالی برنامه اصلاح و درمان مجرم

۴- تجویز و اجرای برنامه اصلاح و درمان نسبت به بزهکار و کنترل و ارزیابی نتایج آن (صلای، ۱۳۹۱: ۶).

۵. پرونده شخصیت در فرانسه و ایران:

۱-۶. پرونده شخصیت در فرانسه

در حقوق فرانسه، قاضی پرونده برای تعیین مجازات، به اهمیت بی‌نظمی اجتماعی ناشی از جرم، شدت تقصیر متهم و شخصیت او توجه می‌کند تا مجازاتی که تعیین می‌کند بتواند به ورود مجدد وی به جامعه با بهترین شرایط کمک کند.

در همین راستا ماده ۲۴-۱۳۲ ق.م فرانسه مقرر می‌دارد: «در حدودی که قانون تعیین کرده دادگاه مجازات‌ها و رژیم اجرای آن‌ها را با توجه به کیفیات جرم و شخصیت مرتکب تعیین می‌کند».

پس از سپری شدن مراحل و تشریفات اولیه و قراءت کیفرخواست و استماع دفاعیات متهم یا وکیل او و اخذ نظر هیئت منصفه در خصوص مجرمیت یا بی‌گناهی متهم، قضات دادگاه جنایی وارد شور شده و بر اساس محتویات پرونده کیفری و پرونده شخصیت مبادرت به صدور رأی می‌نمایند.

بدین‌سان قضات دادگاه‌های جنایی فرانسه هنگام شور و صدور حکم محکومیت، ملزم به ملاحظه پرونده شخصیت بزهکار می‌باشند، ولی تکلیفی به استناد به آن ندارند، مگر جایی که تحقیقات جرم شناختی ارتباط مؤثر و مستقیم هریک از خلأها و نابسامانی‌های روانی، اجتماعی، اقتصادی و فیزیولوژیکی بزهکار را با وقوع

بزه اثبات نماید، در این صورت دادگاه آن قسمت از تحقیقات و آزمایش‌های شخصیت و کیفیت جرم را که مؤثر در بزهکاری بوده و وی را به سمت ارتکاب جرم رهنمون ساخته است مورد ملاحظه قرار داده و حسب مورد مجازات یا اقدامات تأمینی لازم را در مورد وی تعیین می‌نماید (ماده ۲-۱۳۲ ق.م) در این راستا دادگاه ممکن است در مورد مجرمان غیر حرفه‌ای، کیفر را تخفیف یا تعلیق نموده و یا در صورت حدود عوامل رافع مسئولیت کیفری در متهم، او را به‌طور کلی از کیفر معاف نماید. در غیر این صورت، با توجه به پرونده شخصیت، مجازات یا اقدام تأمینی را متناسب با وضعیت بزهکار و فعل مجرمانه باهدف بازگشت موفقیت‌آمیز، حرفه‌ای و اجتماعی و ... مجرمان تعیین می‌کند (ایبراهیمسن، ۱۳۷۱: ۱۹۸؛ و همچنین مواد ۱۸-۱۳۲ تا ۲۰-۱۳۲ ق.م فرانسه).

لذا با توجه به موارد فوق که در قوانین مدنی فرانسه در خصوص پرونده شخصیت ذکر شد شناسایی این پرونده در قوانین جزایی آن نیز نمود دارد، به‌عنوان مثال در قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه مصوب ۱۹۵۸ به‌موجب بندهای ۶ و ۷ ماده ۸۱ تحقیق و تشکیل پرونده شخصیت در مورد متهم در خصوص جرائم از درجه جنایی اجباری و در مورد جرائم از درجه جنحه‌ای اختیاری اعلام شده است. لذا وقتی می‌گوییم اجباری یعنی قانون‌گذار برای آن ضمانت اجرا گذاشته و قاضی در مرحله تحقیقات و رسیدگی می‌بایست به این مهم بپردازد و بنا به صراحت قانون در جرائم جنایی تشکیل پرونده شخصیت و اعلام نظریات کارشناسان متعدد در خصوص حالات و رفتار و علل جرم ارتکابی را در رسیدگی و نهایتاً مجازات تعیین شده دخیل نماید.

حال آنکه در حقوق ایران باوجود اینکه در موارد عدیده‌ای بررسی و تحقیق پیرامون ابعاد شخصیت متهم یا مجرم توسط شخص قاضی (دادسرا یا دادگاه حسب مورد) آن هم ضمن پرونده قضایی پیش‌بینی شده است، اما در مراحل کشف و تعقیب جرم، تحقیقات مقدماتی و دادرسی پرونده‌ای تحت عنوان پرونده شناسایی شخصیت، به‌صورت مستقل و جدا از پرونده کیفری وجود ندارد و قانون‌گذار با بی‌تفاوتی کامل نسبت به آن گذشته است. تنها در مرحله اجرای مجازات حبس به‌منظور شناسایی شخصیت زندانیان جهت طبقه‌بندی آن‌ها تشکیل پرونده شناسایی شخصیت پیش‌بینی شده است. بررسی میدانی انجام‌شده در زندان‌ها و کانون‌های اصلاح و تربیت کشور، گواه بر آن است که در این مرحله نیز به‌صورت علمی کاربردی چنین پرونده‌ای تشکیل نمی‌شود و آنچه انجام می‌شود، بسیار محدود و غیرعلمی است.

در فرانسه تشکیل پرونده شخصیت در تحقیقات مقدماتی در جنایات الزامی است. هدف از پرونده شخصیت در این مرحله این است که بازپرس بهترین قرار را صادر نماید و قاضی در قالب اختیارات قضایی مجازات را فردی کند و زمینه انتخاب واکنش مناسب را در محکمه به منظور تحقق اهداف فردی کردن مجازات‌ها فراهم سازد (شاملو و گوزلی، ۱۳۹۰: ۹۴)

۲-۶. پرونده شخصیت در ایران

پرونده شخصیت در سیستم حقوقی ایران هم پیش‌بینی شده اما نه به صورت جامع و مانع. در نظام حقوقی ایران، در مواردی مانند ماده ۲۲ قانون مجازات اسلامی سابق اسلامی (مصوب ۱۳۷۰) و ماده ۳۸ قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۹۲) (مجازات مناسب‌تر به حال متهم) عبارات: «وضعیت و احوال خاصی که متهم تحت تأثیر آن‌ها مرتکب جرم شده است...» و «وضع خاص متهم و بی‌سابقه او»، «بررسی وضعیت اجتماعی و سوابق زندگی محکوم‌علیه»، «اوضاع احوال که موجب ارتکاب جرم از سوی وی گردیده است»، «در خصوص تعلیق اجرای مجازات موضوع ماده ۴۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ اثبات مستمر حسن اخلاق»، «اطمینان از عدم تکرار جرم برای احراز شرایط اعطای آزادی مشروط موضوع ماده ۵۸ قانون مجازات اسلامی»، «برای آگاهی از خصوصیات مجرم، ماده ۲۸۹ قانون آیین دادرسی کیفری»، «در مورد وضعیت طفل یا سرپرست و یا وضعیت خانوادگی و محیط معاشرت او»، «تشخیص حالت خطرناک مجرمان به منظور اعمال اقدامات تأمینی و تربیتی در خصوص آن‌ها موضوع فصل دهم قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲»، به نوعی تلویحاً به ضرورت تشکیل پرونده شخصیت، به منظور برخورد مناسب و اتخاذ تدابیر اصلاحی لازم اشاره شده است. همچنین مواد ۲۰۳ و ۲۸۶ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ تشکیل چنین پرونده‌ای را در جرائمی که مجازات قانونی آن‌ها سلب حیات، قطع عضو، حبس ابد و یا تعزیر درجه چهار و بالاتر است و در جنایات عمدی علیه تمامیت جسمانی که میزان دیه آن‌ها ثلث دیه کامل مجنی علیه یا بیش از آن است، همچنین در جرائم تعزیری درجه پنج و شش ارتكابی توسط اطفال و نوجوانان لازم شمرده است.

بر اساس ماده ۶۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، دادگاه می‌تواند با توجه به شرایط، اوضاع و احوال جرم و خصوصیات روانی و شخصیت محکوم، او را در مدت آزادی مشروط، به دستورهای مندرج در اجرای حکم، ملزم کند. دادگاه، دستورهای مذکور و آثار عدم تبعیت از آن‌ها و نیز آثار ارتکاب جرم جدید را در حکم خود قید و به محکوم تفهیم می‌کند. همچنین در شرح این ماده آمده است که دادگاه در ضمن حکم، به سنخ و تناسب مجازات مورد حکم با شرایط و کیفیات مقرر در این ماده تصریح می‌کند. همچنین در تبصره این ماده آمده است که دادگاه نمی‌تواند بیش از دو نوع مجازات‌های جایگزین حکم دهد.

علاوه بر این در نظام کیفری ایران، در مرحله اجرای مجازات حبس مطابق ماده ۶۳ و ۷۴ آیین‌نامه اجرای سازمان زندان‌ها به منظور شناسایی زندانیان جهت طبقه‌بندی آنان، تشکیل پرونده شخصیتی الزامی است که این امر در عمل چندان با دقت همراه نبوده است و مذاقه بیشتری از جانب متولیان امر صورت نمی‌گیرد. البته اوضاع و احوال در کانون‌های اصلاح و تربیت در مقایسه با زندان‌های بزرگ‌سالان تا حدودی بهتر است.

۶. تأثیر پرونده شخصیت در پیشگیری از جرائم در حقوق ایران و فرانسه

یکی از اهداف مهم پرونده شخصیت و البته به نوعی مهم‌ترین هدف از آن پیشگیری از وقوع مجدد جرمی است که پیشتر به وقوع پیوسته است. تا از این طریق بتوان تا حدودی جامعه را از تهدید خطر بزه و بزهکاری در امان نگه داشت.

هنگامی که فرد بزهکار مرتکب جرمی می‌شود. برای آنکه بتوان هدف پیشگیری از جرم را محقق ساخت بایستی قبل از هر اقدامی با شناسایی ابعاد شخصیتی بزهکار، به اصلاح و درمان وی پرداخت. اصلاح و درمان بالطبع بایستی توسط متخصصین این امر و افراد آگاه به ابعاد شخصیت فردی و اجتماعی بزهکار صورت پذیرد (اردبیلی، ۱۳۸۵: ۱۰) و اعمال این امر بدون یاری آن‌ها و صرفاً توسط قضات دادگستری امکان‌پذیر نخواهد بود.

اگر پرونده شخصیت برای بزهکاران تشکیل شود، می‌توان تعداد دفعات جرم، علل ارتکاب جرم مجدد، مجازات تعیین شده و تأثیر مجازات‌ها را بررسی کرد که مهم‌ترین نتیجه آن، جامعه‌پذیر کردن بزهکاران بعد از تحمل کیفر است و اگر چنین اقدامی صورت گیرد، زندانی پس از آزادی، جامعه‌پذیر شده و کمتر به چرخه بزهکاری بازمی‌گردد. البته اگر در نظام کلی جامعه، برای دانش آموزان از زمان ورود به مدرسه، پرونده رفتاری تشکیل و روند رشد و پیشرفت رفتار آن‌ها، در آن منعکس شود، می‌توان به‌سادگی افراد مستعد بزهکاری را شناسایی و پیشگیری‌های اولیه، ثانویه و ثالثیه را به نحو احسن اجرا کرد و در کنار پیشگیری‌های فرهنگی و اجتماعی، پیشگیری‌های وضعی را نیز به اجرا درآورد.

پرونده شخصیت، شناخت شخصیت جنایی را تسهیل می‌کند، طبقه‌بندی بزهکاران را میسر می‌سازد، عمده عوامل فردی و اجتماعی بزه‌زایی را که جوانان و نوجوانان جامعه در معرض آن هستند روشن ساخته و متولیان امور کیفری را در تقویت روش‌های پیشگیری اولیه توانمند می‌سازد (آشوری و عظیم زاده، ۱۳۹۲: ۲۱۱).

امروزه روان‌پزشکان به این نتیجه رسیده‌اند که برای مثال اگر کودکی ناسازگار باشد بدون شناخت خانواده‌ی او و بررسی دقیق از محیط و وضعیتی که وی داشته است، نمی‌توان او را مورد درمان قرار داد و اگر چنین امری صورت بگیرد، عملی کاملاً بیهوده و بی‌نتیجه است (استفانی، لواسور و جامبو مرلین^۱، ۲۰۱۵: ۱۵۷). بنابراین فوایدی که شناخت بزهکار دارد درواقع نابودی اعمال ضداجتماعی، جلب اعتماد مردم، رعایت عدالت و اصلاً بزهکار، ممانعت او از تکرار جرم آلوده شدن مجدد است.

به بیان دیگر تشکیل پرونده شخصیت در راستای بازپروری مجرمان و پیشگیری از تکرار جرم یکی از لوازم تحقق دادرسی عادلانه محسوب می‌شود (سبزه علی و خسروشاهی، ۱۳۹۶: ۱۱۷).

امروزه در نظام‌های قضایی پیشرفته دنیا مانند فرانسه، برای پیشگیری از وقوع جرم یا کنترل و مقابله با جرائم مختلف، سیستم قضایی به ایجاد پرونده رفتاری، هویتی و شخصیتی برای افراد اقدام می‌کند، در این پرونده‌ها سوابق خانوادگی، دوران کودکی، شکست‌ها و ناکامی‌ها، وضعیت خانوادگی از نظر رابطه والدین، تعداد خواهر و برادر، سوابق بزهکاری والدین یا هویت قضایی اعضای خانواده منعکس می‌شود. در صورتی که یک نفر مرتکب جرم شد، با توجه به پرونده شخصیت او می‌توان به علل ارتکاب جرم پی برد و از تکرار جرم توسط او در آینده جلوگیری به عمل آورد.

در فرانسه بدو مواد ۸ و ۹ قانون آئین دادرسی کیفری در سال ۱۹۴۵ تشکیل پرونده شخصیت برای اطفال بزهکار در حالت خطرناک را پیش‌بینی کرد و در سال‌های ۱۹۹۳، ۱۹۸۵، ۱۹۸۳، ۱۹۵۸ مجموعه قوانین آئین دادرسی کیفری تشکیل پرونده شخصیت را برای بزرگسالان با تغییراتی پذیرفت. بر طبق ماده ۸۱ اصلاحی ۱۹۹۳ قاضی تحقیق شخصاً یا توسط دیگران در مورد شخصیت متهمان، موقعیت مادی، اجتماعی، خانوادگی آن‌ها تحقیق می‌کند. او می‌تواند انجام آزمایشات پزشکی و روانی را به پزشک متخصص بسپارد. تشکیل این پرونده در جنایات اجباری و در موارد جنحه اختیاری است. هم‌چنین متهم یا وکیل او مستقلاً می‌توانند تشکیل این پرونده را تقاضا کنند و قاضی مکلف است تقاضای آن‌ها را بپذیرد (نوربها، ۱۳۸۷: ۱۹۶).

^۱ Srefani, Levasseur et jambu Merlin.

در ماده ۱۵ - ۳۴ آئین نامه آن در سال ۲۰۰۲ مقرر می دارد^۱: هر شخص حقیقی یا حقوقی (مؤسسات) دارای مجوز می تواند تشکیل این پرونده را به اذن دادگاه به عهده بگیرد. مقررات مربوط به محدوده فعالیت این اشخاص پیوسته از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۹ تغییر کرده است، به نحوی که در قانون ۱۰ آوریل ۲۰۱۹، اصلاحی ماده ۱۳۸ قانون آئین دادرسی کیفری^۲ مقرر شده است: اگر کیفرخواست متهم حبس اصلاحی یا مجازاتی جدی تر را در پی داشته باشد کنترل قضایی با معرفی قاضی تحقیق یا قاضی آزادی ها و بازداشت ها به این اشخاص (در قالب موسسه) صورت می پذیرد و با انجام دستورات مقرر در این ماده مدتی تحت نظر قرار می گیرد و رفتار و شخصیت او بررسی می شود و در نتیجه تکمیل پرونده شخصیت او، در راستای تعیین میزان و نحوه اعمال مجازات مناسب، ممکن می گردد (ژاپیر ویرجینی، ۳، ۲۰۱۷).

۷. نتیجه گیری:

تشکیل پرونده شخصیت یکی از دستاوردهای جرم شناسی نوین در حقوق کیفری و در راستای کمک به باز اجتماعی شدن مجرم است که در قوانین کیفری جدید نیز نمود پیدا کرده است. برای آنکه بتوان اعمال ضد اجتماعی را در جامعه ای نابود کرد بدون شک باید تک تک آن ها از کلیه جهات به طور دقیق مورد شناسایی قرار گیرد. یکی از راه های آگاهی از دلایل اساسی و اصلی شکل گیری و تظاهر اعمال ضد اجتماعی به صورتی صحیح و بایسته، شناخت بزه کار است زیرا با توجه به اطلاعات کامل و آگاهی های لازمی که از بررسی های گسترده ای که بر روی بزه کاران انجام گرفته است به خوبی می توان به این واقعیت وقوف حاصل کرد که عوامل تأثیر بخش قبل از ارتکاب عمل ضد اجتماعی چه بوده است. در مرحله عمل چگونه به هم وابسته شده، شکل گرفته و تظاهر کرده و بر خصوصیات بزه کاران چگونه اثر بخشیده است.

نتیجه این چنین تحقیقی آن خواهد بود که از یک سو به کلیه خصوصیات بزه کاران آشنایی کامل حاصل می شود و از سوی دیگر با توجه به این آشنایی می توان حدس زد که در آینده با چنین وضع و حالی، چه رفتاری خواهند داشت. نکته مهم تر آنکه پس از شناخت عوامل سازنده اعمال ضد اجتماعی در نزد بزه کاران، می توان به ارزیابی آن ها پرداخت و ضمن مبارزه برای نابودی آن ها عاملی را که بیش از همه نقش ایفاء کرده و بر سایر عوامل مسلط بوده است، باز شناخت و در مبارزه کلی با اجتماع، اقدامات علیه آن را قوی تر و وسیع تر نمود تا اجتماع و افراد از گزند آن در امان بمانند. با تشکیل پرونده شخصیت برای بزه کار، دادگاه می تواند با

¹ . Article R15-34 :Modifié par Décret n°2002-801 du 3 mai 2002 - art. 8 JORF 5 mai 2002:

Lorsqu'il ne procède pas lui-même ou ne fait pas procéder par un officier de police judiciaire à l'enquête de personnalité prévue par l'alinéa 6 de l'article 81, le juge d'instruction saisi de la procédure ou, sur délégation, celui dans le ressort duquel réside la personne mise en examen peut désigner à cette fin toute personne physique ou morale habilitée comme il est dit ci-après ou, à titre exceptionnel, un contrôleur judiciaire.

2 . Article 138 :Modifié par LOI n° 2019-290 du 10 avril 2019 - art. 8:

Le contrôle judiciaire peut être ordonné par le juge d'instruction ou par le juge des libertés et de la détention si la personne mise en examen encourt une peine d'emprisonnement correctionnel ou une peine plus grave.

Ce contrôle astreint la personne concernée à se soumettre, selon la décision du juge d'instruction ou du juge des libertés et de la détention, à une ou plusieurs des obligations ci-après énumérées :

1° Ne pas sortir des limites territoriales déterminées par le juge d'instruction ou le juge des libertés et de la détention ;

2° Ne s'absenter de son domicile ou de la résidence fixée par le juge d'instruction ou le juge des libertés et de la détention qu'aux conditions et pour les motifs déterminés par ce magistrat

3 . Jeapierre Virginie

شناختی که از خصوصیات شخصیتی بزهکار به دست آورده و آشنایی با اوضاع و احوالی که ارتکاب جرم را تسهیل کرده است، تصمیمی اتخاذ کند که بزهکار را از تکرار جرم بازدارد و به این گونه او را خلع سلاح کند. توجه کشورها بالاخص فرانسه به شخصیت انسان در فرایند محاکمه و کیفر خیلی به روز، پیشرفته و آگاهانه بدان پرداخته شده است لذا نگاه عمیق تر به وضع قوانین با توجه بیشتر و کاربردی تر به مقوله پرونده شخصیت و واکاوی رفتارهای هنجارشکنانه در سطح جامعه با استفاده از مطالعات صورت گرفته و مدون بر روی شخصیت های مختلف مرتکبین به جرم های مختلف برای هدفی بزرگ و افقی روشن تر که اصلاح جامعه می باشد از طریق پیاده سازی عملکردهای موفق در دستگاه های قضایی دنیا در این خصوص که اثرات مطلوب آن در جامعه بشری و کشور متبوعشان مشهود است.

در کشورمان هم با ابداعات پدید آمده در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ از جمله نهادهای معافیت از کیفر، تعویق صدور کم، تعلیق اجرای مجازات، مجازات های جایگزین حبس که مستلزم تطبیق واکنش متناسب باشخصیت بزهکار می باشند، قانون گذار تلویحاً تشکیل پرونده شخصیت را پذیرفته است. به موجب مواد ۲۰۳ و ۲۸۶ قانون آئین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ تشکیل پرونده شخصیت در جرائم مهم نسبت به بزرگ سالان و در جرائم تا درجه ششم نسبت به اطفال صراحتاً پیش بینی گردیده است. لذا اتخاذ هرگونه سیاست قضایی کارآمد و مفید که دربردارنده ی شکل گیری پرونده شخصیت است، می تواند نتایج مطلوبی مانند کمک به بزهکار برای جامعه پذیر شدن مجدد و بازگشت به زندگی عادی در جامعه، صرفه جویی در هزینه های زندان و کاهش آمار تکرار جرم و پیشگیری از آن گردد. لذا باید امکانات و شرایط جهت اجرایی نمودن پرونده شخصیت فراهم گردد و قانون گذار ضمانت اجرای عدم تشکیل پرونده شخصیت را تعیین نماید.

بنابراین پیشنهاد می گردد: نحوه و چگونگی تشکیل و اجرای پرونده شخصیت در قوانین برای کارایی و اثرگذاری بیشتر مدون سازی شود. همچنین ضمانت های اجرای مناسب متعاقب تکلیف مراجع قضایی برای تشکیل پرونده شخصیت در مجازات های مشخص شده در قانون تعیین شود، و اثر پرونده شخصیت متعاقب تکلیف تشکیل آن در قوانین از سوی قانون گذار تعیین شود چراکه تکلیف به تشکیل بدون تعیین اثرات آن بر نوع و میزان مجازات عملاً کار بیهوده ای به نظر می رسد. با این تفاسیر با ایجاد زیرساخت ها و مقدمات اجرایی شدن قانون ۴۸۶ آیین دادرسی کیفری به لحاظ بودجه ای و تشکیلاتی با تدوین دستورالعمل هایی مدون برای همکاری آن با محاکم به منظور علمی کردن پرونده شخصیت و تعیین دستورالعمل ویژه در این تشکیلات برای مطالعه پرونده های شخصیتی در راستای آسیب شناسی و جلوگیری از جرم در جامعه تشکیل شود.

منابع فارسی

- ابراهیمی، شهرام. (۱۳۹۰). جرم‌شناسی پیشگیری، جلد اول، تهران، نشر میزان.
- ابراهیمی، ابراهیم، (۱۳۹۰). «موانع تشکیل پرونده شخصیت در نظام کیفری ایران»، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، دوره ۶، شماره ۱۸.
- اردبیلی، محمدعلی، (۱۳۸۵). حقوق جزای عمومی، تهران، نشر میزان، چاپ دهم، جلد دوم
- اسماعیلی، رحمت (۱۴۰۰). تشکیل پرونده شخصیت در قانون آیین دادرسی کیفری از منظر کرامت انسانی در حقوق بشر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق بشر، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی
- امینی خانه برق، صابر، ناجی زواره، مرتضی، و آقایی بجستانی، مریم. (۱۴۰۱). جایگاه پرونده شخصیت مجرم و نقش آن در کشف جرم. کارآگاه، ۱۶(۵۸)، ۱۲۳-۱۴۷.
- ایراهمسین، دیوید، (۱۳۷۱). روانشناسی کیفری، ترجمه پرویز صانعی، تهران، کتابخانه گنج دانش
- بابایی، محمدعلی (۱۳۸۴). جایگاه قانونی توسل به شاخص‌های زیستی - روانی - اجتماعی در تشخیص حالت خطرناک، مجله تخصصی الهیات و حقوق، شماره ۱۶-۱۵.
- بابایی، محمدعلی (۱۳۹۰). جرم‌شناسی بالینی، تحولات مفهوم آلت خطرناک، تهران: انتشارات میزان
- بولک، برنار (۱۳۸۷)، کیفرشناسی، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ ششم، تهران: انتشارات مجد
- پرادل، ژان. (۱۳۹۳). تاریخ اندیشه‌های کیفری، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، تهران، نشر سمت.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۸). ترمینولوژی حقوق، چاپ بیست و دوم، تهران: انتشارات گنج دانش
- دهخدا، علی‌اکبر، (۱۳۸۵). فرهنگ لغت متوسط چاپ اول تهران انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸
- سبزه علی، راضیه، اشرفی، محمود، و حیدری، مسعود. (۱۳۹۷). آثار پرونده شخصیت در حقوق کیفری ایران. حقوقی دادگستری، ۸۲(۱۰۴)، ۶۷-۹۴.
- سبزه علی، راضیه، خسروشاهی، قدرت اله (۱۳۹۶). نقش پرونده شخصیت در پیشگیری از تکرار جرم، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، شماره ۴۵، سال دوازدهم
- سلامی، پرینا (۱۳۹۸). بررسی فقهی و حقوقی پرونده شخصیت، پایان‌نامه‌ی دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، قم: دانشکده حقوق و علوم سیاسی
- شاملو، باقر؛ گوزلی، مهدی (۱۳۹۰). پرونده شخصیت در حقوق کیفری ایران و فرانسه، آموزه‌های حقوق کیفری، شماره ۲.
- صلاحی، جاوید (۱۳۹۱). اساس و مبانی جرم‌شناسی، چاپ اول، تهران: انتشارات جاودانه جنگل
- فارسی، مهوش. (۱۳۹۹) تحلیل کیفر شناختی پرونده شخصیت از تئوری تا عمل در حقوق کیفری ایران، پایان‌نامه برای دریافت درجه دکتری در رشته حقوق، دانشگاه نراق.
- عباچی، مریم (۱۳۸۸). حقوق کیفری اطفال، تهران، نشر مجد.
- گسن، ریموند. (۱۳۷۰). روابط بین پیشگیری وضعی و کنترل بزهکاری، ترجمه نجفی ابرندآبادی، مجله تحقیقات حقوقی، تهران، دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۱۹-۲۰
- معین، محمد، (۱۳۸۲). فرهنگ معین چاپ اول تهران انتشارات زرین

- نجفی ابرندآبادی (۱۳۸۳). علی حسین، تقریرات درس جرم‌شناسی (پیشگیری)، دوره دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس
- نجفی توانا، علی، (۱۳۸۲). بزهکاری اطفال و نوجوانان، تهران، نشر راه تربیت
- نوربها، رضا (۱۳۸۷). زمینه جرم‌شناسی، چاپ سوم، تهران: انتشارات کتابخانه گنج دانش
- وطنی، امیر، مهدوی پور، اعظم، و تاجیک نشاطیه، حدیثه. (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی تحقق اهداف اصلاحی درمانی بزه‌کاران از طریق پرونده شخصیت در فرایند دادرسی کیفری. حقوق پزشکی، ۱۳ (۵۰)، ۱۶۹-۱۹۲.

قوانین و دستورالعمل‌ها

- قانون مدنی فرانسه
- قانون آئین دادرسی کیفری فرانسه

منابع خارجی

- APCARS l'enquête sociale .<https://www.apcars.fr/lenquete-sociale-cle-de-la-reussite-de-la-reformepenale/L'enquete sociale, clé de la réussite de la réforme pénale ,In La Croix magazine ,November 13th 2018 ,By Frédéric Lauféron, Director of APCARS>
- Camelia Mihăilă (2020) . New Concept of Personality Rights in Romanian and French Law, Center for Open Access in Science
<https://www.centerprode.com/ojls.html>
- Harrington, Richard, The Scope for prevention antisocial personality disorder by
- Hosak. Ladislav, Preiss. Mark, Halir. Martin, Cermakova. Eva, Csemy. Ladislav, Temperament and character inventory personality profile in methamphetamine abuser: a Controlled study, European Psychiatry, 2004.
- Jeapierre, Virginie, Punir hors les murs. Sanctionner autrement l'auteur d'un délit possible de cinq ans d'emprisonnement ,Theses en preparation ,ecole doctorale de droit , LYON, Colloque la contrainte pénale du 24 mars 2017
- stefani. levasseur et jambu –merlin, (2015), criminology et science pénitentiaire
- Toni, Mills. Jeremy. F, Kroner. Dray. L.C, The Validity of the Bar - on emotional intelligence quotient in an offender population -personality and Individual Differences, Science Direct Canada, 2004.